

Umjesto zaključka

U razdoblju od 2008. do 2014. godine, razina rizika za HIV među seksualnim radnicama u Zagrebu i Splitu nije se značajnije promijenila. Podatak kako je 2014. više od jedne petine intervjuiranih seksualnih radnica navelo da im je u posljednjih 12 mjeseci dijagnosticirana neka spolno prenosiva bolest potvrđuje ranjivost na zarazu HIV-om. Ono što osobito zabrinjava je visoka raširenost nasilja kojem su seksualne radnice izložene. Međunarodna su istraživanja jasno pokazala kako iskustvo nasilja

povećava ranjivost te negativno djeluje na fizičko i psihičko zdravlje osoba koje se bave seksualnim radom. Uz postojeće programe zaštite zdravlja seksualnih radnica, u Hrvatskoj je nužno potrebno osigurati savjetovanje i stručnu podršku zlostavljanim seksualnim radnicama te pokrenuti programe samozaštite i prevencije nasilja u čijem bi osmišljavanju i provođenju sudjelovale upravo seksualne radnice.

VAŽNE INFORMACIJE

Gdje se možete dobrovoljno, besplatno i anonimno testirati na HIV?

Check point Zagreb (HUHIV)

Ulica kneza Domagoja 10, Zagreb
Radno vrijeme: ponedjeljak, srijeda i petak od 16h do 19.30h
Info telefon: 0800 448 767
Info e-mail: pitaj@huhiv.hr

Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Rockefellerova 12, Zagreb
Radno vrijeme: utorkom od 11h do 15h i četvrtkom od 15h do 18h
Pitanja u vezi savjetovanja i testiranja na HIV te ostale spolno prenosive bolesti možete poslati na adresu: hiv.savjet@hzjz.hr

Zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije

Vukovarska 46, Split
Tel: (021) 401-114, 401-154
Radno vrijeme: Ponedjeljak - petak od 8h do 16 h

Udruga HELP

Mihovilova širina 1, Split
Tel: (021) 346-664
Radno vrijeme: Ponedjeljak i četvrtak od 15h do 17h

Više informacija o Centrima za dobrovoljno savjetovanje i testiranje na HIV (Savjetovaništa za HIV) dostupno je na sljedećim stranicama: www.hzjz.hr i www.javno-zdravlje.hr

Gdje možete besplatno i anonimno zamijeniti pribor za ubrizgavanje druge, odnosno dobiti sterilni pribor?

U Zagrebu:

- **Hrvatski Crveni križ** – drop-in centar, Dubravkin trg 11 (preko puta autobusnog kolodvora); tel.: (01) 6184 274
- **Udruga LET** – nazvati mobilni tim na 091 7244 744 ili 091 9555 549 i dogovoriti mjesto i vrijeme dostave pribora.

U Splitu:

- **Udruga HELP** – drop-in centar i pokretni tim, Mihovilova širina 1, Tel.: (021) 346 664; e-mail: help-split@st.t-com.hr

Gdje možete potražiti pomoć i savjetovanje vezano uz proživljeno nasilje?

- **SOS telefon** linija za žrtve nasilja, **0-24 sata: 46 55 222** i BESPLATNI BROJ **0800 655 222**
- **Centar za žrtve seksualnog nasilja Ženske sobe, radnim danom od 10h do 17h, 01/ 61 19 444 ili savjetovaliste@zenskasoba.hr**

REZULTATI ISTRAŽIVANJA RIZIKA HIV-A MEĐU SEKSUALNIM RADNICAMA U ZAGREBU I SPLITU, 2014.

Koliko znate o HIV-u? // Koliko često koristite zaštitu? // Koristite li kondome redovito? S klijentima, s partnerom koji vam nije klijent? // Koliko se često testirate na HIV? Ubrižgavate li drogu? // Koliko ste izložene fizičkom i seksualnom nasilju? Imate li podršku i pomoć bliskih osoba kada vam je teško?

Poštovana,
Zahvaljujemo na suradnji Vama, kao i svim drugim sudionicama istraživanja rizika zaraze HIV-om među ženama koje se bave seksualnim radom, provedenim 2008. i 2014. Bez Vaše pomoći ne bismo uspjeli pribaviti podatke o raširenosti rizika infekcije HIV-om i drugih prepreka zdravlju seksualnih radnica u Hrvatskoj. Podatke namjeravamo koristiti i za unaprjeđivanje programa zaštite Vašeg zdravlja i dobiti, primarno kroz djelovanje udruga Let

(Zagreb) i Help (Split).
U ovoj kratkoj brošuri predstavljamo Vam najvažnije podatke iz ovogodišnjeg istraživanja.

Srdačan pozdrav,
Istraživački tim Katedre za seksologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Škole narodnog zdravlja A. Štampar Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo

1 Istraživanje Rizici zaraze HIV-om među ženama koje se bave prostitucijom u Zagrebu i Splitu, 2008.-2014." (voditelj: Prof. dr. sc. Aleksandar Štulhofer) financiralo je Sveučilište u Zagrebu u okviru programa Kratkoročna financijska potpora istraživanjima 2013./2014. (br. Projekta: 3.5.1.12), provedeno je 20.02.-20.05.2014. uz vodstvo prof. dr. sc. Aleksandra Štulhfera s Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Ova brošura je izrađena uz financijsku potporu Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo.

Zdravlje i seksualni rad

Međunarodna istraživanja pokazuju kako su žene (i muškarci) koje se bave prodajom seksualnih usluga izložene nizu zdravstvenih rizika. Seksualne radnice često su žrtve nasilja, što dodatno narušava njihovo fizičko i psihičko zdravlje. Znanstvena istraživanja pokazuju da:

- su seksualne radnice u nisko i srednje razvijenim zemljama svijeta izložene 13 i pol puta većem riziku zaraze HIV-om u usporedbi s drugim ženama iste dobi;
- je svaka peta seksualna radnica u Europi pretrpjela fizičko nasilje od klijenata u posljednjih godinu dana;
- su mlađe seksualne radnice izložene nasilju od starijih;
- seksualne radnice češće ubrizgavaju drogu od ostalih žena.

Zbog svega navedenog, *Svjetska zdravstvena organizacija* preporučuje redovito praćenje rizika HIV-a i drugih zdravstvenih problema među seksualnim radnicama te provođenje programa koji smanjuju rizike i unaprjeđuju njihovo zdravlje.

Situacija u Hrvatskoj

U Hrvatskoj je prvo istraživanje rizičnih ponašanja i izloženosti nasilju među seksualnim radnicama provedeno 2008. godine. Rezultati su pokazali priličnu proširenost rizika te rašireno iskustvo nasilja od strane klijenata. Nešto više od trećine sudionica u istraživanju, poglavito one koje su intervjuirane u Splitu, intravenski je ubrizgavalo drogu. Ove podatke treba čitati imajući u vidu kako je do sada jedina studija o zarazi HIV-om među seksualnim radnicama u Hrvatskoj utvrdila da je raširenost HIV-a među seksualnim radnicama više stotina puta veća nego među ostalim ženama.

Tko je sudjelovao u istraživanju 2014. godine?

77 sudionica je ispunilo upitnik u Splitu, te 79 u Zagrebu u razdoblju između veljače i lipnja 2014. godine. Oko dvije trećine svih anketiranih je završilo srednju školu.

- Prosječna dob sudionica: Split = 34 godine, Zagreb = 38 godina
- 67,5% sudionica bilo je nezaposleno, 6% u stalnom radnom odnosu, 16% u privremenom radnom odnosu, a 10% ih je studiralo
- 16% sudionica bilo je u braku, 37% u stalnoj vezi, a 47,5% nije bilo u vezi

Znanje o HIV-u

Sudionice su pokazale razmjerno dobro poznavanje činjenica o HIV-u. U prosjeku su dale 4,6 točnih odgovora od maksimalnih 6. Nešto više od jedne četvrtine anketiranih seksualnih radnica (26%) odgovorilo je točno na svih šest pitanja.

Pitanja o HIV-u (2014.)	Točan odgovor
Može li se HIV prenijeti dijeljenjem hrane s osobom zaraženom HIV-om?	NE
Može li se HIV prenijeti s trudnice na dijete koje nosi?	DA
Može li osoba koja izgleda zdravo imati HIV?	DA
Može li se izbjeći zaraza HIV-om imajući spolne odnose sa samo jednim, vjernim i nezaraženim, partnerom?	DA
Može li se zaštititi od HIV-a pravilnim i redovitim korištenjem kondoma?	DA
Može li se HIV prenijeti uporabom već korištene igle i/ili šprice?	DA

Udio ispitanica koje su točno odgovorile na svih šest pitanja smanjio se u odnosu na istraživanje iz 2008. godine.

Ponovimo znanje o HIV-u

HIV je virus koji uzrokuje **AIDS**. **HIV se prenosi:**

- (A) nezaštićenim spolnim odnosom** (analnim, vaginalnim, oralnim) s osobom koja ima HIV;
- (B) izravnim unosom krvi zaražene osobe u organizam nezaražene osobe** (najčešće dijeljenjem pribora za intravensko ubrizgavanje droga); te
- (C) sa zaražene majke na dijete tijekom trudnoće, poroda ili dojenja.**

- Ako planirate trudnoću, važno je testirati se na HIV ukoliko ste bili u rizičnoj situaciji. Testiranje omogućuje rano otkrivanje infekcije i uspješnije liječenje. Liječenjem trudnice zaražene HIV-om mogućnost zaraze djeteta smanjuje se za više od 98%.
- Redovito i pravilno korištenje kondoma najbolji je način za smanjenje rizika zaraze HIV-om, ali i mnogim drugim spolno prenosivim bolestima.
- HIV se ne prenosi uobičajenim međuljudskim kontaktima (razgovor, rukovanje, grljenje), odnosno ne prenosi se preko posuđa i pribora za jelo, čaša, ručnika i slično.
- Izgled osobe ne govori ništa o tome je li ona zaražena HIV-om. Osoba koja ima HIV može izgledati i osjećati se potpuno zdravo. Jedino se testiranjem može otkriti HIV infekcija.

Testiranje na HIV

Rezultati istraživanja pokazali su kako se većina sudionica barem jednom testirala na HIV. Nešto više od polovine (56%) navelo je da se testiralo više puta. U Splitu je višekratno testiranje zabilježeno značajno češće nego u Zagrebu.

Uporaba kondoma

Nešto više od dvije trećine sudionica koristilo je kondom pri svakom spolnom odnosu s klijentom, dok je svaka treća sudionica kondom koristila neredovito ili nikada. Prilikom posljednjeg spolnog odnosa s klijentom gotovo su sve intervjuirane seksualne radnice koristile kondom (94%).

Korištenje kondoma sa stalnim partnerom

Pri posljednjem vaginalnom ili analnom odnosu, 42% sudionica koje su u vezi koristilo je kondom sa stalnim partnerom. Više od četiri petine intervjuiranih seksualnih radnica (84%) izjavilo je da im je ponuđeno više novca za spolni odnos bez kondoma.

Ne zaboravite

- Kod nezaštićenog spolnog odnosa između zaraženog i nezaraženog partnera, rizik prijenosa HIV-a veći je za ženu nego za muškarca.
- Nezaštićeni analni odnos višestruko je rizičniji od nezaštićenog vaginalnog odnosa.
- Nezaštićeni spolni odnos s nepoznatim ili nedovoljno poznatim partnerom uvijek je rizičan.
- Koristite kondom pri svakom seksualnom odnosu s klijentom ili nepoznatim partnerom, jer kondom pruža dobru zaštitu od HIV-a i mnogih drugih spolno prenosivih bolesti.

Intravenska uporaba droga

Gotovo jedna trećina sudionica (29%) imala je iskustvo intravenske uporabe droge (ubrizgavanjem). Jedna petina (20%) je na ovaj način koristila drogu u posljednjih mjesec dana. Prema našim podacima, u Splitu je ubrizgavanje droge bilo značajno raširenije među seksualnim radnicama nego u Zagrebu. Neke od sudionica koje su u posljednjih mjesec ubrizgavale drogu koristile su već korišteni pribor (igle i šprice), izlažući se tako riziku zaraze HIV-om te hepatitisom B i C.

Hepatitis B i C uzrokuju virusi koji napadaju jetru a koji često ne izazivaju nikakve simptome, tako da zaraza može proći nezapaženo. Hepatitis se može prenijeti i spolnim putem te sa zaražene majke na dijete. Od hepatitisa B moguće je zaštititi se cijepljenjem.

Ne zaboravite

U mnogim zemljama, zajednička uporaba pribora za ubrizgavanje droga uključuje visok rizik zaraze HIV-om. Ako već koristite drogu intravenski, pri svakom uzimanju koristite sterilan pribor, to jest pribor koji nitko prije vas nije koristio.

Izloženost nasilju

Kao i u istraživanju provedenom 2008. godine, velik broj sudionica je pretrpio nasilje. Više od polovine sudionica barem je jednom u životu bilo silovano. U posljednjih godinu dana:

- 40% sudionica je izjavilo da je netko od klijenata bio nasilan prema njima
- 20% je bilo prisiljeno na seks
- 45% sudionica je doživjelo prijetnje fizičkim nasiljem od strane klijenta
- 30% sudionica je klijent fizički napao
- 8% sudionica je potražilo medicinsku pomoć zbog napada klijenta
- 65% sudionica je reklo kako zna za seksualnu radnicu koju je klijent napao unutar posljednjih godinu dana.

Nasilje nije isključivo vezano uz klijente. Više od polovine (61%) sudionica istraživanja navelo je kako je doživjelo fizičko nasilje od strane partnera. Činjenica da je seksualni rad (tj. prostitucija) u Hrvatskoj kršenje zakona, seksualnim radnicama otežava zaštitu od nasilja i u pravilu onemogućuje progono nasilnika.